

AR ROUE GRALON, KÆR IS

AC ILIS MIRACULUS AN ITRON VARIA REMENGO

« A ha-oué m'eo beuzet kar Is
« Neus ket cavet par da Paris.

En Escopti Kerne, el lec'h emma brema môr Douarnenez, voa guchal eur guer vras meurbet, hanvet Is.

Eur voguer ledan ac huel, gant selujou houarn he difenne deus ar môr. Er gicer-ze ne velet, e touez an dud pinvidic, nemet dizurs, goall exempl a fallagriez. Gralon, pehini a ehome neuze, en Is a voa Roue Breiz-Izel. Bet e voa brezeller en e yaouanquis, a rust en andret e zujidi; maes en e gosni, sele-rifennet dre ar feiz christen, et tebas da veza douç, evel eun oan. Hirvoudi a re, alies var dizursou Is, a var ar vuez dirollet a rene e varc'h, ar brincès Ahès, gant an noblanç yaouanq a guer, a deus ar vro hanvet, hirio, Ker-Ahès, pehini a voa dezí a leve.

En amzer-ze, ive, e voa e Breiz-Izel, daou abostol zantel, daou vignon da Zoue, Sant Caourentin, kenta Escop à Guemper, a Sant Guenole (1), kenta abad à Landevennee; alies ho devoa prezeguet ar feiz er guer a Is, a gourdrouzet ar Roue Gralon, abalamour d'an droug-oberou, d'an torfejou a d'an injustiçou a ret, bumedz, e pales e verch yaouanq: maes goab a ref anezo, ac ar Roue, sempleet dre an oad, nen devoa mui c'halloud avoalc'h evit arreti dizurzon ker bras.

Doue a skuizas, er fin, o velet Is catedet en e fec'hejou, ac a roas da anaout da *Æl Breiz-Izel*, é vignon, Guenole; penos, eb dale pell; ar guer gaër-ze a vije benzet gant ar môr. Ker-kent, Guenole a bignas var e varc'h, ac a redas da guer Is, o sonjal c'hoas dizarmi koler Doue. Maes tremenet e voa an amzer a druez: P'a en om gavas an abad santel, var dro anter-nôz, selujou Is a voa digor, ac ar môr a c'broze spoutus, o tiquilla var an dud, an tier ac ar palechou. Guenole ne allas savetei nemet Gralon eb ken; gaelet ar rer c'hoas roudou treid e varc'h er garrak, var behini, abaoue, abaded Landevennee, arang komer ho c'harg, a deu da ober ho feden a da anaout ar Roue Gralon evit fondatour ho c'houent.

Ahès, mere'h fall ar Roue, kiriek a revin Is, a voé troët e *Mari-Morgan*, anter maouez, ac anter pesk. Pa bar al loar, he c'blever c'hoas alies o cana, var môr Douarnenez, a uz revinou ar guer veuzet. He daoulagat a zo evel diou stereden, he bleo evel an aour, he gouzoug ac he diou vrôn ken guen ac an ere'h, ac e mouez melodins a laka da gonskat dre e chalmou; evel ze, martolodet ar vro, ractal m'he c'blevon, a lavar entrezou, gant spouron: « Tec'homp, Ahès a zo savet deus he phalès, » ar guall amzer ne ma ket pell, a ma talcomp, e vezimp tolet, » kousket, var ar rehyer. »

Kær Is ne m'a mui, evel Sodôm, Gómor a Babylon; ac hirio ar môr a ruill dreist he fen.

Da zao-heol Gralon, o veza pignet, gant Guenole, var lein Mene-Hôm, a dôlas, ac'hano, eur zoll truezus var e lere'h: Mies ellec'h ma edo ar guer gaër à Is, ne velas mui nemet môr

(1) *Guen-oll-e, Oll-e-Guen* (il est tout blanc), hanvet evel-ze gant e vam, ar Sante-Veo, abalamour ma voa eur huguel eoant a fur. Sant Guenole, dre e vezuziou, en deus meritet an hano eær a *Æl Breiz-Izel*. (L'Ange de la Bretagne.)

649A

Douarnenez, ac e kouezas d'an daoulin evit trugarecat Doue ac ar Verc'hes da veza saveteet e vuez.

Pa zavas divar e zaoulin, e velas dindan an heol, o liguerni, *Ru-men-goulou*, pe *Men-ru-ar-goulou*, var pihini e vije sacrificiel, tud veo, a beb mis, eur buguel bian, c'hoas eus ar vrôn. Neuze, beuzet en he zaëlon, ac e zaoulagad savet e trezeck an En, e lavaras d'e vignon santel :

« Var ar Men ru zont, consacret d'a eun Doue barbar, me a
« rai sevel eun Ilis caër d'ar Verc'hes, ac el leac'h ma skuiller
« ar goat da Teutatès, e skuillo Mam ar guir Doue he graçon
« var Breiz-Izel. »

Gralon a zalc'has mad de bromessa, a beleyen ar Bayanet, o veza en em revoltet, pa veljont dispen templ an Doue faos Teutatès, ar Roue christen ho zrehas e kever Argol, e pen ar Vretonet convertisset.

Goude beza gret e beden, var Mene-Hôm, ar Roue Gralon a heuillas Guenole da Abaty Landevennec, savet gantan, eun neubeut blaveziou kentoc'h. Diarauc kement-ze, en devoa, c'hoas roët e balès, e Kemper, da Sant Caourentin, pehini en devoa torret e naon dezan, a de compagnunes, gant eun tam deus e besk bian. E plaç ar palès-ze, e ma brema ilis caër cathedral Kemper.

Gralon a dremenas, e Landevennec, ar rest eus e vuez, en eur binigen galet, ac alies e ze gant e vignon ker da Remengol, da bedi evit e bobl, an *Itron Varia Remed-Oll*. Beza en devoa an eur d'he gulet brudet bras e pevar c'horn Breiz-Izel, ac o vervel etre divrec'h Sant Guenole, e Landevennec, e recomande e ene da Zoue, en eur lavaret gant fiçians :

« Itron Varia Remengol,
« Mirit ouzin na zin da goll. »

C'houezec kant vloas a zo, a baone, ma e maro Gralon, ac ar Vretonet, perë zo, bepret, tud a seiz ac a galon, ho deus c'hoas sonj eus ho Roue coz, ac eus e vignon, Sant Guenole. Mæs ma c'hanavefent guelloc'h histor ho bro gaër, pa zeont da zul au Drindet, da bardon bras Remengol, a pa velont môr Douarnenez, Mene-Hôm, Landevennec, a tour huël Ilis miraculus an *Itron Varia Remed-Oll*, e lavarfent, an daëlon, en ho daoulagat, en eur vale gant respet, var douar ar Sant ac ar Rouane :

« Bras ar burzudou a zo bet,
« Ebars en amzer dremenet !... »

Bras ive ar burzudou a ra c'hoas, hirio, an Itron Varia Remengol, en andret an oll Vretonnet, ac ispicial, en andret ar belerinet a deu, bemde, d'he gulet, alies eus a bell bro, a calç anezo, diarc'hen, ac e corf ho rochedou.

Ar vinoret dilezet, an intavezet paour, ar beorien noas, soudardet Breiz-Izel, e creis tân ar brezel, ar vartolodet var ar môr bras e farol, an oll dud affliget, a gorff, a galon ac a speret, darn en ho foaniou, darn en dangerrion, darn all en dizesper, a darn, ive, var gouele ar maro, ho deus sonj eus ho mam douç a mad, ac alies e leveront dezi, gant carante a gant fiçians en he galloud, ac en he madelez.

« Itron Varia Remengol, patronez Breiz-Izel,
« Pedit evidomp, hirio, a pa rankimp mervel ;
« Pedit evit Breiz-Izel, evit ar Vretonnet,
« Ho deus ho caret, ho car, ac ho caro bepret. »

GUERS

AR ROUE GRALON A KÆR IS.

Var ton Judic ac Holofernez; pe var ton Bocen Elliant.

I.

Petra 'zo 'neve e kær Is,
M'ar de kent drant ar yaouankis,
M'ar clevan-me ar binion,
Ar vombard ac an delennou ?

N'eus e kær Is netra neve,
Rac ar festou-ma've bemde,
N'eus e kær Is nemet traou coz,
Rac ar festou-ma've bemnoz.

Bojennou drez zo divoannet
E dor an ilizou serret,
A, var ar beorien o voëla,
E losker ar chaçz d'ho drailla.

D'ho c'hozek vla, an oll verc'het
N'ho deus Doue, met ar pec'het
A, da ober e gurunen,
E roont ho c'haëra rosen.

Ahès, merc'h ar Roue Gralon,
Tân an ifern en he c'halon,
Er pen kenta deus an diroll,
A drein d'he c'heul ar gær da goll.

Sant Guenole, gant kalonad,
So bet m'eur vec'h e kaoût he zad,
A, gant daëlou, an den Doue :
En eus lavaret d'ar Roue :

- « Gralon, Gralon laka'aves
- » D'an dizurzou a rên Ahès :
- » Rac tremenet vo an amzer
- » Pa skuillo Doue e goler.

- » El lec'h m'a voa c'hoarzadek-kent,
- » E vo neuze skringnadek dent,
- » El lec'h ma voa kanouennou,
- » E vo clevet skrijadennou !.... »

Ac ar Roue fur, spouronet,
E verc'h en deus bet kelennet :
Maes, diskaret dre ar gosni,
N'eus mui an ners da stourm outi.

A, skuis gant rebechou he zad,
Evit m'ont d'eus e zaoulagad,
Hi 'deus gret, gant droug sperejou,
Eur palès caër tost d'ar sclujou.

Eno, gant he amourouchen,
Ema fenos an abaden,
Eno, en aour ac er perles,
Evel an heol, e par Ahès....

II.

« Plijadur dec'h er palès-man,
» Merc'hed chentill a potred skan,
» Plijadur dec'h a nosvez grèn,
» Eme eur Prinç en eur antren.

Ar Prinç a zougue dillat ru,
E varo a voa hir a du,
E oll izili a verve,
Ac e zaoulagad a zeve.

Ra viot dent mad, estranjour,
Eme Ahès gant eur bek flour,
Ia, ra viot deut ar goëlla,
M'ar c'hanveit an traou falla.

Neuze em bo digomer mad,
A respontas an divroad :
Rac me er fall zo ken disket
Ac an hini n'eus er c'hrouet.

A kerkent Ahès d'er pedi
Da ober eun dro zañz ganti,
Ac an oll, a eneb Doue,
Goassa m'a c'hallent a doue.

Pa voa d'an abaden-ze fin,
Danser Ahès, en eur c'hoarzin,
Ac en eur zevel e zion skoa,
A lavaras : « n'ouzoc'h netra !..... »

« Kerc'hit din-me deus a gær Is
» Vesseillon zantel an Ilis,
» Kerc'hit croas ar c'brucufiet
» Eun hosti sacr, ac e velfet !... »

Ahès a respontas imad :
« Cavet, vint e chapel va zad,
» Rac va zad diot c'hoas a gred
» En trompler-ze à Nazareth !... »

Tri a redas e berr amzer,
Ac a ziskaras an Auter,
Ac an traou sacr a voë douguet
Etre daouarn du ar pec'het.

Ar prinç ru, ractal m'ho guelas,
A greis e galon a c'hoarzas,
Ac a lavaras c'hoas ennan :
« Plijadur dec'h er palès-man !... »

Da guenta, a doliou boutou,
E vrujunas ar vessellou,
Goude'fastras ar grucufi,
Ac e krenchas var an hosti !....

A varne, gant an oll e noas,
En eur gana : « Mallos d'ar groas ! !.... »
E ras, e seis stum dishenvel,
Dansou ar seis pec'het marvel.

Kerkent ar palès a grenas,
Ac ar c'hurunou a strakas,
Ac, a dreus ho zellou nec'het,
E skóas tân glas al luc'hed.

« N'a c'houi vel, eme ar Prinç ru :
» Me laka Doue var e du ! !.... »
Ma lavarent oll gant glac'har :
Ahès he deus kavet he far !....

III.

Pa voa fin dar sacrilejou,
Messenger an droug sperejou,
Chomet e eunan er palès,
A dostaas da gaout Ahès :

« Va douçik koant, merc'h da Grafon,
» A muia karet va e'halon,
» A nalfen me ket eneb guis
» Guelet alc'houe sklujou kær Is. »

— « Va zad a zoug en e guerc'hen,
» An alc'houe aoùr deus eur chaden.
» A va zad brema zo kousket,
» A kaout an alc'houe n'allan-ket. »

Mæs en d'he zreid a'neun strinkas,
A d'he dornik flour a bokas,
Ac he chalmas dre e zellou
Carguet a dãn ac a zaélou.

IV.

Heb goud ar pez a dremene,
Neuse, eur pennad ac'hane,
En e balès, ar Roue kos
A voa kousket e creis an nos.

Kampr paour Grafón ne voa enni,
Netra nemet eur grucufi
Deuet a zörn eur mignon ker,
Sant Caourentin, Escop Kemper.

Netra nemet eun Aviel,
Roët c'hoas gant eün den zantel,
Roët dean gant Guenole,
Evel eur merk a garante.

Kaër en e gosni, 'vel eun Ael,
E kouske Roue Breiz-Izel,
Ac, en dro d'e dall, e vleo guen
A re, dispak, eur gurunen.

Neuze, Ahès, ar Brincès fall,
Evel pa vije skoët dall,
En e gampr, eb aon 'rag Doue,
A deu da laères an alc'houe.

En eur vale, var bek he zroad,
Ar verc'h a dosta skan d'he zad,
A goustadik, deus e guerc'hen,
E tenn, n'eur c'hoarzin, ar chaden.

V.

Piou a deu duont gant ar ru,
Pignet var eun hinkane du,
Ac en d'an daou lamp var e guein ?
Ken a strink an tân deus ar vein ?

Hennes eo messenger Doue,
Digasset en Is dar Roue,
Hennes eo abostol ar Feiz,
Sant Guenole, karet e Breiz.

Tostât a ra n'eur c'haloupat,
En e zorn deo e vaz Abad,
Ac eur stól aour var e zaë ven,
Ac eur c'helc'h tân en dro d'e ben.

N'eur gavet e d'ôr ar palès
E pini e kousk tad Ahès,
Divar e varc'h, an den santel
A o'halv, en nos, a voës huel :

« Gralon, Gralon, sao heb dale,
« Sao evit heuilla Guenole,
« Sao evit tec'het deus ar môr :
« Sklujou Kær Is a zo digor ! »

Ac ar Roue kos, trubuillet,
Er mes e vele zo saillet :
« Din-me, din-me, va marc'h prima !...
« Siouas ! Peurgollet ar guær ma !... »

A gant glac'har, e ber amzer,
E kerz da heul e vignon ker,
A, var ho lerc'h, en eur hyudal,
E klevont ar môr o ruïllal.

Neuze ar Brincès dirollet,
He amouros ganti kollet,
Dre guær Is, a glei ac a zco,
A rede, dispaket he bleo.

Mæs pa gleo daou lamp ar c'hezek
Araug ar môr e tiredek,
Dre al luc'hed, gant nec'hamant,
E c'hanve he zad ac ar zant.

« Va zad, va zad, ma em c'harit,
» Var ho marc'h skan va c'homerit :
Ac, eb respont, an tad tener
A zav e verc'h var an tailler.

Kerkent ar môr a vuanna,
A Guenole, en eur grena,
A gri : « Gralon, töl an diaoul-ze,
« Divar dailler da hinkane !... »

Kouskoude c'hoas, leun a enkres,
An tad a zalc'h ar bec'heres :
Maes ar sant a ra sin ar groas
A deu ac a sko gant e vaz.

Kerkent mestres an droug speret
A ruill er môr bras fuloret,
Ac e cleo tost ar Roue kos
Eur c'hoarzin skiltr' e creis an nos.

6. 49
Maes, rentet skanvoc'h, heb dale,
E saill prim da c'heul Guenole,
Ac e varc'h, gleb e beder c'harr,
A lamp deus ar môr en douar.

VI.

Da zao-heol, ar Sant a Gralon
A bigne var lein Mene-Hôm,
Pini, e dreid ebars en trez,
A zao a uz Douarnenez.

Ac'hane, Roue Breiz-Izel
Var e lerc'h a dolas eur zel :
Maes, el lec'h Is, gant he dek dor,
Ne velas mui nemet ar môr.

« Eur guer em boa deus ar gaëra,
» A cetu hi et da netra !... »
Ac e galon oll a fraillas,
Ac e zaoulagat a voëlas.

« D'an daoulin, eme Guenole,
» Gralon, d'an daoulin ganem-me. »
A Gralon, dindan e c'hlac'har,
A goë d'an daoulin d'an douar.

Ac eno, dispak e vleo guen,
Ac e dall pleguet er boultren,
E lavare c'hoas ar Roue :
« Ra vo gret bolonte Doue !... »

Pa zavas divar e zaoulin,
Dindan tân flam heol ar mintin,
E velas, a dreuz e zaëlou,
O luguerni *Ru-men-goulou*.

Var ar men-ze, hon tadou kos
A skuille goad d'eun Doue fos,
Ac ar Roue, e ber amzer,
A lavaras d'e vignon ker :

» Du-ont, e memor a guær is,
» Me a rai sevel eun Ilis,
» Ac, evit testeni d'an oll
» M'he galvo Ilis Remengol (1).

» Pa vo an doueou maro,
» A koët meur a goat dero,
» Eun de, deus ar pevar avel,
» E teuio d'y, pobl Breiz-Izel.

» Rac var dolmen ru Teutatès,
» Me lakef da rën ar Verc'hes,
» Ac, evit henori ar Groas,
» E c'hordrenin eur pardon bras.

» Eno, an oll dud affliget
» A gavo d'ho foaniou remed,
» A silvidiguez d'ho ene,
» Dre c'hraç Mari, guir vam Doue.

» Neuze, m'ar be sonj a Gralon,
» E vo lavaret a galon :
» Bras ar burzudou a zo bet
» Ebars eu amzer dremenet !...

Peden ar Roue Gralon.

Itron Varia Remengol,
Mirit ouzimp na zaïmp da goll ;
Pedit ive, ho-mab Jesus,
Ma vezimp gantan evurus.

— Itron Varia Remengol,
C'hui eo Rouanèz ar bed oll,
C'hui eo hor mam, hor Batronès,
A ni ho meulo da jamès.

---

(1) Remengol, hanvet gouechal, *Ru-men-goulou*, da lavaret e, *Men-ru-ar-goulou*, abalamour ma voa, eno, eur men ru, pe eun templ, consacret da c'houlou De, enoret evel eun Doue, dindan an hano à Teutatès (Doue-Tad) ar Roue Gralon, goude beza discaret an templ-ze a savet, en e blaç, eun ilis caër da vam ar guir Doue, a c'hanchas hano payen *Ru-men-goulou*, en hano christen a *Remengol*, da lavaret e, *Remed-oll*, d'eus a behini ar Batrones a zo hanvet an *Itron Varia Remed-oll* (*Notre-Dame de Tout-Remède*) abalamour dar burzudou bras a ra bemdez, eno, ar Verc'hes, a haoue amzer ar Roue Gralon, betec lirie.

Eno, zo c'hoas induljançou ar re vrassa accordet gant hon tad santel ar Pab, d'an oll gristenien, a den da Remengol, da bidi, a galon, Patrones Breiz-Izel.